

ĐỔI MỚI, TẠO SỰ CHUYỂN BIẾN CĂN BẢN VỀ CHẤT LƯỢNG, HIỆU QUẢ CÔNG TÁC PHỔ BIẾN, GIÁO DỤC PHÁP LUẬT TRONG ĐIỀU KIỆN HIỆN NAY

■ TS. NGUYỄN THANH TỊNH *
& ThS. PHAN HỒNG NGUYÊN **

Công tác phổ biến, giáo dục pháp luật luôn giữ vị trí quan trọng trong đời sống xã hội, là khâu đầu tiên của hoạt động tổ chức thi hành pháp luật, cầu nối để đưa pháp luật vào cuộc sống, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của cán bộ, nhân dân, góp phần nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước, quản lý xã hội bằng pháp luật. Chính vì vậy, trong bối cảnh xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân, công tác phổ biến, giáo dục pháp luật ngày càng được Đảng và Nhà nước ta quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo tổ chức triển khai thực hiện

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX yêu cầu: Phát huy dân chủ đi đôi với giữ vững kỷ luật, kỷ cương, tăng cường pháp chế, quản lý xã hội bằng pháp luật, tuyên truyền, giáo dục toàn dân, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật¹. Văn kiện Đại hội XII của Đảng ta đã khẳng định: Cần tạo môi trường và điều kiện để phát triển về nhân cách, đạo đức, trí tuệ, năng lực sáng tạo, thể chất, tâm hồn, trách nhiệm xã hội, nghĩa vụ công dân, ý thức tuân thủ pháp luật. Tạo chuyển biến mạnh mẽ về nhận thức, ý thức tôn trọng pháp luật. Trong thời gian tới, đẩy mạnh việc hoàn thiện pháp luật gắn với tổ chức thi hành pháp luật nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa². Đồng thời, cần đổi mới mạnh mẽ nội dung, phương pháp phổ biến, tuyên truyền, giáo dục pháp luật³.

Thực hiện chủ trương của Đảng, công tác phổ biến, giáo dục pháp luật (PBGDPL) đã có nhiều chuyển biến tích cực, đạt nhiều kết quả tốt, đóng góp quan trọng vào công cuộc xây dựng và phát

triển đất nước giai đoạn hiện nay. Qua tổng kết 15 năm thực hiện Chỉ thị số 32-CT/TW ngày 09/12/2003 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng trong công tác PBGDPL, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của cán bộ, nhân dân (Chỉ thị số 32-CT/TW) cho thấy, nhận thức của các cấp ủy, tổ chức đảng về vai trò, tầm quan trọng của công tác PBGDPL đã được nâng lên trên tinh thần xác định công tác PBGDPL là một bộ phận của công tác giáo dục chính trị, tư tưởng, là nhiệm vụ của toàn bộ hệ thống chính trị từ trung ương đến cơ sở. Thể chế, chính sách của công tác PBGDPL cơ bản được hoàn thiện với văn bản có giá trị pháp lý cao nhất là Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012. Nội dung PBGDPL bám sát hơn nhu cầu xã hội, nhiệm vụ chính trị của bộ, ngành, địa phương; hình thức PBGDPL đa dạng, phong phú, sáng tạo. Nguồn nhân lực thực hiện công tác PBGDPL được tăng cường về số lượng, từng bước nâng cao chất lượng. Nguồn lực tài chính cũng như các chính sách hỗ trợ cho đội ngũ những người làm công tác

* Thứ trưởng Bộ Tư pháp

** Vụ Phổ biến, giáo dục pháp luật

PBGDPL đã có chuyển biến theo hướng tăng hơn so với trước đây. Việc hưởng ứng Ngày Pháp luật đã tạo được hiệu ứng tích cực, có sức lan tỏa, góp phần nâng cao ý thức thượng tôn pháp luật trong toàn xã hội. Hiểu biết pháp luật, ý thức chấp hành pháp luật của cán bộ, nhân dân đã được tăng cường, góp phần tích cực vào việc thực hiện các mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội và tăng cường quản lý nhà nước bằng pháp luật.

Bên cạnh những kết quả đã đạt được, công tác PBGDPL vẫn còn nhiều tồn tại, hạn chế cần khắc phục như: Một số cơ quan, tổ chức, địa phương chưa quan tâm đúng mức đến công tác PBGDPL. Hoạt động PBGDPL tại cơ sở ở một số địa phương, cơ quan, đơn vị còn mang tính hình thức, chưa thực chất, hiệu quả. Việc hướng dẫn nhân rộng mô hình hay, cách làm hiệu quả ở nhiều nơi chưa được chú trọng. Nguồn nhân lực thực hiện công tác PBGDPL chất lượng chưa đồng đều, chưa đáp ứng được yêu cầu công tác PBGDPL trong tình hình mới. Việc định hướng nội dung PBGDPL đôi lúc chưa sát với nhu cầu thực tiễn, còn dàn trải, chưa trọng tâm, trọng điểm. Một số hình thức PBGDPL chưa phù hợp với đối tượng đặc thù. Việc ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác PBGDPL chưa tương xứng với yêu cầu thực tế và sự phát triển ứng dụng công nghệ. Kinh phí dành cho công tác PBGDPL ở nhiều cơ quan, đơn vị, địa phương chưa đáp ứng được yêu cầu, nhất là ở vùng sâu, vùng xa hoặc những địa bàn khó khăn. Chính sách xã hội hóa vẫn chưa khuyến khích được đông đảo các tổ chức, cá nhân tích cực tham gia, hỗ trợ cho công tác PBGDPL. Ý thức chấp hành pháp luật của một bộ phận cán bộ, nhân dân chưa chuyển biến rõ nét.

Để khắc phục tồn tại, hạn chế nêu trên và đáp ứng yêu cầu của công tác PBGDPL trong bối cảnh mới, ngày 20/6/2020, Ban Bí thư đã ban hành Kết luận số 80-KL/TW về tiếp tục thực hiện Chỉ thị số 32-CT/TW, trong đó xác định chủ trương, định hướng đổi mới, là cơ sở để đề ra các giải pháp tạo sự chuyển biến căn bản về chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL, với các nội dung chủ yếu sau đây:

Một là, tiếp tục nâng cao nhận thức, phát huy vai trò, trách nhiệm của hệ thống chính trị trong triển khai công tác PBGDPL

Việc các cấp, các ngành, nhất là người đứng đầu nhận thức đầy đủ, toàn diện về vai trò, ý nghĩa, tầm quan trọng của công tác PBGDPL và trách nhiệm trong lãnh đạo, chỉ đạo, tổ chức thực hiện công tác PBGDPL đóng vai trò hết sức quan trọng; từ đó dành sự quan tâm thỏa đáng đến công tác này. Kết luận số 80-KL/TW tiếp tục khẳng định PBGDPL là một bộ phận của công tác giáo dục chính trị, tư tưởng; là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội, đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng. Trong đó, Nhà nước giữ vai trò nòng cốt, phát huy sự tham gia chủ động, tích cực của Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội, xã hội - nghề nghiệp và của mọi người dân trong công tác PBGDPL...

Một điểm mới quan trọng thể hiện sự thay đổi trong tư duy, quan điểm về công tác PBGDPL trong Kết luận số 80-KL/TW là chủ trương kết hợp chặt chẽ công tác PBGDPL với nâng cao ý thức chấp hành pháp luật; bảo đảm tính đồng bộ, xuyên suốt, hiệu quả giữa PBGDPL với xây dựng, tổ chức thi hành pháp luật. Quan điểm này xác định đúng vị trí, vai trò của công tác PBGDPL trong mối quan hệ với xây dựng, tổ chức thi hành

pháp luật theo hướng PBGDPL là khâu đầu tiên đưa pháp luật vào cuộc sống, thúc đẩy việc thực thi pháp luật của mọi tầng lớp nhân dân; đồng thời, qua công tác PBGDPL, nắm bắt, tổng hợp vướng mắc, bất cập để đề xuất hoàn thiện pháp luật.

Với tinh thần đó, trong thời gian tới, Thủ trưởng các bộ, ngành, Chủ tịch Ủy ban nhân dân các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương cần tổ chức quán triệt, triển khai sâu rộng, toàn diện nội dung Kết luận số 80-KL/TW bằng hình thức phù hợp đến các cơ quan, đơn vị thuộc phạm vi quản lý; ban hành hoặc tham mưu cấp ủy cùng cấp ban hành văn bản lãnh đạo, chỉ đạo triển khai Kết luận; phát huy vai trò, xác định trách nhiệm cụ thể của người đứng đầu cơ quan, đơn vị, địa phương trong việc nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL; kết hợp PBGDPL với nâng cao ý thức chấp hành pháp luật và việc thực hiện nhiệm vụ chính trị tại cơ quan, đơn vị. Bên cạnh đó, Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức thành viên của Mặt trận, Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam, các tổ chức xã hội - nghề nghiệp, hiệp hội doanh nghiệp tổ chức phổ biến, quán triệt sâu rộng các nội dung của Kết luận số 80-KL/TW bằng hình thức phù hợp cho các cấp bộ, đoàn, hội, tổ chức, cá nhân thuộc phạm vi quản lý; ban hành văn bản hướng dẫn, triển khai Kết luận số 80-KL/TW trong hệ thống tổ chức mình.

Hai là, đổi mới nội dung, hình thức PBGDPL bảo đảm phù hợp với nhu cầu xã hội và từng nhóm đối tượng, địa bàn theo hướng lấy người dân làm trung tâm

Để bảo đảm chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL, đưa pháp luật vào cuộc sống, công tác này cần lấy người dân làm trung tâm, theo đó, nội

dung, hình thức PBGDPL phải phù hợp với nhu cầu xã hội và từng nhóm đối tượng, địa bàn. Theo quy định tại Điều 10 Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012, nội dung PBGDPL cần toàn diện, bao gồm quy định của pháp luật Việt Nam, điều ước quốc tế mà nước ta là thành viên, các thỏa thuận quốc tế; ý thức tôn trọng và chấp hành pháp luật, ý thức bảo vệ pháp luật, lợi ích của việc chấp hành pháp luật và gương người tốt, việc tốt trong thực hiện pháp luật, trong đó trọng tâm là các quy định pháp luật liên quan trực tiếp đến người dân; các chính sách, pháp luật được dư luận xã hội quan tâm hoặc cần định hướng dư luận xã hội. Qua thực tiễn triển khai công tác PBGDPL thời gian qua, Kết luận số 80-KL/TW đã đưa ra định hướng cần kịp thời thông tin đầy đủ ngay từ khi soạn thảo các vấn đề có tác động lớn đến xã hội để tạo sự đồng thuận cao trong thực thi chính sách, pháp luật.

Bên cạnh áp dụng các hình thức PBGDPL truyền thống quy định tại Điều 11 Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012, cần đổi mới theo hướng tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác PBGDPL, trong đó có việc xây dựng và phát triển “hệ sinh thái” PBGDPL trên các thiết bị di động; tìm hiểu pháp luật, tập huấn pháp luật trực tuyến; nghiên cứu, ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong PBGDPL; gắn kết chặt chẽ với việc thực hiện hiệu quả Đề án “Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác phổ biến, giáo dục pháp luật giai đoạn 2019 - 2021”; đồng thời, chú trọng tổ chức đối thoại chính sách pháp luật, giải đáp pháp luật và các vướng mắc phổ biến trong áp dụng pháp luật về các lĩnh vực, phạm vi cơ quan, đơn vị mình quản lý cho nhân dân bằng các hình thức phù hợp.

Kết luận số 80-KL/TW yêu cầu các phương tiện thông tin đại chúng ưu tiên khung giờ thu hút đông đảo khán, thính giả đối với các chuyên trang, chuyên mục về pháp luật. Bên cạnh đó, các phương tiện thông tin đại chúng, nhất là Đài Truyền hình Việt Nam, Đài Tiếng nói Việt Nam, Thông tấn xã Việt Nam chú trọng tổ chức các đợt cao điểm phổ biến, truyền thông về lĩnh vực pháp luật quan trọng, được xã hội quan tâm.

Nhằm đổi mới căn bản, toàn diện, nâng cao chất lượng công tác PBGDPL trong nhà trường, điểm mấu chốt là thực hiện có hiệu quả việc chuẩn hóa đội ngũ giáo viên dạy môn giáo dục công dân, giảng viên dạy môn pháp luật; tập huấn, nâng cao năng lực, kỹ năng nghiệp vụ PBGDPL cho đội ngũ cán bộ quản lý, giáo viên, giảng viên, người làm công tác pháp chế trong ngành giáo dục, lao động - thương binh và xã hội. Đồng thời, tiếp tục hoàn thiện nội dung chương trình, sách giáo khoa, tài liệu, giáo trình đào tạo gắn với đổi mới phương pháp dạy học, kiểm tra, đánh giá chất lượng đào tạo.

Ba là, tổ chức triển khai công tác PBGDPL toàn diện, rộng khắp đến các đối tượng, địa bàn trong phạm vi cả nước và có trọng tâm, trọng điểm

Theo tinh thần của Kết luận số 80-KL/TW, công tác PBGDPL được triển khai toàn diện, rộng khắp, nhưng có trọng tâm, trọng điểm theo hướng ưu tiên nguồn lực PBGDPL cho các nhóm đối tượng đặc thù, yếu thế, đồng bào dân tộc thiểu số, các địa bàn miền núi, vùng sâu, vùng xa, vùng có điều kiện kinh tế - xã hội khó khăn, địa bàn trọng yếu về quốc phòng an ninh; gắn thực hiện PBGDPL với việc thực hiện các chương trình, đề án phát triển kinh tế - xã hội có liên quan. Để bảo đảm hiệu quả, công tác

PBGDPL cần hướng mạnh về cơ sở; lồng ghép với hòa giải ở cơ sở, tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý và xây dựng xã, phường, thị trấn đạt chuẩn tiếp cận pháp luật.

Cụ thể hóa và phát triển chủ trương trong Chỉ thị số 32-CT/TW, trong thời gian tới, cán bộ, công chức, viên chức phải có trách nhiệm và nghĩa vụ chủ động trong tìm hiểu và gương mẫu trong thực thi pháp luật; gắn việc thực hiện chức trách, nhiệm vụ với việc thông tin, phổ biến pháp luật tới nhân dân; vận dụng kỹ năng dân vận khéo trong PBGDPL; đồng thời, vận động, khuyến khích công dân tìm hiểu, sử dụng, chấp hành, tuân thủ pháp luật.

Bốn là, tăng cường và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực trong công tác PBGDPL

Nguồn nhân lực trong công tác PBGDPL đóng vai trò đặc biệt quan trọng, mang tính quyết định đến chất lượng, hiệu quả công tác này. Do vậy, trong thời gian tới, các bộ, ngành, Ủy ban nhân dân tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương chú trọng việc hướng dẫn, củng cố, kiện toàn, nâng cao chất lượng, năng lực phân tích, đánh giá, tham mưu hoàn thiện chính sách cho đội ngũ công chức thực hiện công tác PBGDPL; tập huấn, bồi dưỡng đội ngũ này bảo đảm hoạt động chất lượng, hiệu quả; tiếp tục rà soát đội ngũ báo cáo viên pháp luật, tuyên truyền viên pháp luật theo hướng chuyên sâu, chuyên nghiệp; xây dựng, ban hành chính sách hỗ trợ, tạo điều kiện để thu hút đội ngũ chuyên gia pháp luật tham gia PBGDPL cho nhân dân, hướng tới coi đây là lực lượng nòng cốt để thực hiện công tác này.

Hiện nay, lực lượng Công an nhân dân và lực lượng Bộ đội Biên phòng đóng vai trò quan trọng trong xây dựng chính quyền cơ sở nói chung, tổ

chức thi hành pháp luật nói riêng. Chính vì vậy, Kết luận số 80-KL/TW yêu cầu phát huy mạnh mẽ hơn nữa vai trò, trách nhiệm của lực lượng Công an nhân dân, Bộ đội Biên phòng trong công tác PBGDPL, coi đây là giải pháp quan trọng tăng cường tiềm lực cho công tác PBGDPL, bảo đảm thực chất, sát cơ sở.

Ngoài ra, một điểm mới quan trọng trong việc huy động nguồn lực tham gia công tác PBGDPL trong thời gian tới là xây dựng, ban hành và thực hiện chính sách ưu tiên sử dụng người biết tiếng dân tộc thiểu số, người có uy tín trong cộng đồng dân cư, già làng, trưởng bản, chức sắc, chức việc trong các tôn giáo ở vùng dân tộc thiểu số tham gia công tác PBGDPL.

Năm là, bảo đảm kinh phí và đa dạng hóa nguồn lực xã hội tham gia công tác PBGDPL

Như đã phân tích ở trên, một trong những tồn tại của công tác PBGDPL qua tổng kết 15 năm thực hiện Chỉ thị số 32-CT/TW là kinh phí dành cho công tác này ở nhiều nơi chưa đáp ứng được yêu cầu, nhất là ở vùng sâu, vùng xa, những địa bàn khó khăn. Để khắc phục tồn tại này, thực hiện chỉ đạo của Ban Bí thư tại Kết luận số 80-KL/TW, trong thời gian tới, Bộ Tài chính có nhiệm vụ rà soát, ban hành theo thẩm quyền hoặc tham mưu cơ quan có thẩm quyền ban hành các văn bản pháp luật quy định về kinh phí từ ngân sách nhà nước bảo đảm cho công tác PBGDPL một cách linh hoạt, phù hợp, đáp ứng yêu cầu công tác PBGDPL theo định hướng cơ chế kinh phí tại các văn bản của Đảng và Nhà nước, trong đó ưu tiên bố trí kinh phí cho các địa phương chưa cân đối được ngân sách và thực hiện các nhiệm vụ PBGDPL cho đối tượng đặc thù, yếu thế, người dân tộc thiểu số, vùng sâu, vùng xa, địa phương có điều

kiện kinh tế - xã hội khó khăn; các vấn đề pháp luật cấp bách cần được phổ biến, quán triệt ngay theo nhu cầu của người dân hoặc yêu cầu từ quản lý nhà nước.

Bên cạnh nguồn lực từ nhà nước, Kết luận số 80-KL/TW chủ trương tiếp tục đa dạng hóa nguồn lực xã hội cho công tác PBGDPL. Nhà nước tập trung vào công tác quản lý nhà nước, xây dựng thể chế, chính sách, đầu tư nguồn lực tổ chức phổ biến các văn bản pháp luật, lĩnh vực, địa bàn quan trọng, cho nhóm đối tượng đặc thù, yếu thế, đồng thời huy động sự tham gia của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội, xã hội - nghề nghiệp và của mọi người dân trong công tác PBGDPL, trong đó các tổ chức xã hội, tổ chức hành nghề về pháp luật, hiệp hội doanh nghiệp⁴ đóng vai trò rất quan trọng trong việc phát huy trách nhiệm xã hội của đoàn viên, hội viên tham gia tư vấn pháp luật, PBGDPL miễn phí, trợ giúp pháp lý cho nhân dân.

Sáu là, đổi mới tổ chức và hoạt động quản lý nhà nước về PBGDPL

Tại Kết luận số 80-KL/TW, Ban Bí thư đã đề ra chủ trương: Đổi mới tổ chức, hoạt động của cơ quan, đơn vị tham mưu, thực hiện quản lý nhà nước về PBGDPL. Kiện toàn tổ chức và nâng cao hiệu quả hoạt động của hội đồng phối hợp phổ biến, giáo dục pháp luật các cấp. Chủ trương quan trọng này xuất phát từ thực trạng công tác PBGDPL qua tổng kết 15 năm thực hiện Chỉ thị số 32-CT/TW và yêu cầu đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL. Hiện nay, hệ thống các cơ quan thực hiện quản lý nhà nước về công tác PBGDPL từ Trung ương đến địa phương vừa thực hiện chức năng tham mưu, đồng thời đảm nhận vai trò quản lý nhà nước chuyên ngành

về PBGDPL và tổ chức triển khai các hoạt động PBGDPL cụ thể. Trong khi đó, hoạt động PBGDPL có phạm vi tác động sâu rộng, ảnh hưởng trực tiếp đến từng người dân, doanh nghiệp và toàn xã hội, nên đòi hỏi phải đổi mới tổ chức, hoạt động theo hướng linh hoạt, chủ động, đáp ứng yêu cầu triển khai công tác trong giai đoạn phát triển mới của đất nước. Vì vậy, cần phải rà soát các văn bản quy định về tổ chức, hoạt động của đơn vị tham mưu, thực hiện quản lý nhà nước về PBGDPL thuộc Bộ Tư pháp; nghiên cứu, trình cấp có thẩm quyền xem xét, quyết định việc đổi mới tổ chức, hoạt động của đơn vị theo hướng độc lập, chuyên trách, hoạt động linh hoạt, hiệu quả. Đây là giải pháp căn bản, cốt yếu để thực hiện chủ trương của Ban Bí thư nhằm tăng cường, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác quản lý nhà nước về PBGDPL, là tiền đề để nâng cao hiệu quả công tác tổ chức thi hành pháp luật.

Bây là, đổi mới tiêu chí đánh giá hiệu quả công tác PBGDPL

Để đổi mới, đưa công tác PBGDPL đi vào thực chất, Kết luận số 80-KL/TW xác định cần kết hợp chặt chẽ công tác PBGDPL với nâng cao ý thức chấp hành pháp luật; ý thức chấp hành pháp luật là thước đo hiệu quả công tác PBGDPL.

Đây là chủ trương mới, có tính đột phá nhằm

tạo chuyển biến căn bản trong chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL và từng bước đưa công tác này đi vào thực chất. Thực hiện nhiệm vụ của Ban Bí thư giao, trong thời gian tới, cần xác định kết quả triển khai công tác PBGDPL là một trong những tiêu chí đánh giá việc hoàn thành nhiệm vụ của cơ quan, đơn vị, địa phương, nhất là người đứng đầu; xây dựng và tổ chức thực hiện Đề án đánh giá hiệu quả công tác PBGDPL theo hướng lượng hóa các kết quả đầu ra cụ thể.

PBGDPL là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội. Để tạo sự chuyển biến căn bản trong chất lượng, hiệu quả công tác PBGDPL theo tinh thần Kết luận số 80-KL/TW, rất cần sự vào cuộc quyết liệt và quyết tâm chính trị của các cấp ủy Đảng, chính quyền, các cấp, các ngành từ Trung ương đến địa phương, sự phối hợp chặt chẽ của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức thành viên của Mặt trận, đồng thời phát huy, khơi dậy tinh thần tự học tập, tìm hiểu pháp luật của mọi người dân trong xã hội. Có như vậy, công tác PBGDPL mới thực sự đi vào cuộc sống, phát huy được vai trò, tạo ra diện mạo mới, góp phần đắc lực vào sự phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng, an ninh, xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân. □

1. Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa VIII về các văn kiện tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX của Đảng, Văn kiện Đảng toàn tập, tập 60, tr. 218 - 219, Nxb. Chính trị quốc gia, 2001.

2. Văn phòng Trung ương Đảng, Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng, tr. 176, Hà Nội, 2016.

3. Kết luận số 01-KL/TW ngày 04/4/2016 của Bộ Chính trị về việc tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 48-NQ/TW của Bộ Chính trị khóa IX về Chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam đến năm 2010, định hướng đến năm 2020.

4. Liên đoàn Luật sư Việt Nam, Đoàn Luật sư cấp tỉnh, Hội Luật gia Việt Nam các cấp, Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam, các tổ chức hiệp hội doanh nghiệp...